

**Bespreking bestuurlijke toekomst gemeente Waterland, donderdag 17 oktober.
Spreekschets dr. Renze Portengen, bestuurskundige/politicoloog.**

- Geachte aanwezigen, leden van de raad en college van B&W en toehoorders in de zaal
- Dank voor de uitnodiging.
- Ik zal mijn betoog opbouwen uit drie delen:
 - a) Eerst zal ik iets algemeen zeggen over de gewenste schaal van het lokaal bestuur en de landelijke beleidsontwikkelingen
 - b) Dan wil ik kort ingaan op twee veelgenoemde alternatieven voor bestuurlijke fusie, namelijk de ambtelijke fusie of verregaande ambtelijke samenwerking.
 - c) Daarna wil ik afronden met suggesties voor het besluitvormingsproces

Ten eerste: als u zelfstandig wilt doorgaan, dan is dat volgens mij het onderzoeken waard.

- Dat klinkt misschien vreemd. Kleine gemeenten zijn immers zwak, kwetsbaar, niet professioneel, zo is bij velen de gedachte. En zoals ik heb aangetoond: dat geldt niet alleen voor gemeenten, maar ook bij ziekenhuizen en scholen. Klein is niet fijn, big is beautiful. In de landelijke politiek zijn het vooral de liberalen, de VVD en D66, en de sociaal-democraten, de PvdA, die dit geloof aanhangen.
- Er is in de landelijke politiek en op het ministerie van BZK immers opvallend weinig aandacht voor de vraag of gemeenten ook te groot kunnen worden? Merkwaardig, want die vraag speelt wel bij schoolbesturen en ziekenhuizen. Slechts een enkele keer horen we in TK kritiek op het ontstaan van 'mammoetgemeenten'. Deze zorgen hebben we vooral gehoord bij confessionelen en populistten ter rechterzijde, zoals Pim Fortuyn, of linkerzijde.
- De politieke argumenten van nu lijken sterk op de argumenten die al meer dan 150 jaar worden gehanteerd in de Tweede Kamer. Niets nieuws onder de zon.
- Daar waar de politieke discussies ongeveer hetzelfde blijven, verandert de feitelijke schaalgrootte van gemeenten in rap tempo. Tussen 1850 en 1960 vonden er nauwelijks gemeentefusies plaats. Meer dan honderd jaar geleden waren er ongeveer 1.200 zelfstandige gemeenten in Nederland. Onze definitie van 'klein' was toen 2.000 inwoners.
- Na de Tweede Wereldoorlog is een enorm proces van door het rijk en de provincies afgedwongen fuseren op gang gekomen. En daarmee veranderen onze opvattingen over wat 'klein en groot' nu eigenlijk is. Nu noemen we een gemeente zoals Waterland, met 17.000 inwoners, al klein. Begin jaren 80 zou dit een middelgrote gemeente zijn geweest en was de officiële minimumnorm 10.000 inwoners.
- Het is nog maar zeven jaar geleden, tijdens het schrijven van het regeerakkoord in 2012, dat er ergens in de Haagse kaasstolp een aantal mensen wakker werden met een natte droom van een toekomstvisie, waarin de minimumnorm voor gemeenten met een reuzenstap werd opgehoogd tot 100.000 inwoners. In deze natte, bestuurlijke droom worden de provincies opgeheven en blijven er niet meer dan 25 gemeenten over.
- Tjsa... Als we vanuit dit bestuurlijk blauwdruk-denken zo naar de bestuurlijke toekomst van Waterland kijken, is het duidelijk: Waterland is veel te klein en heeft geen toekomst.
- Ook na een fusie met Volendam en Landsmeer is er een gemeente met *slechts* 65.000 inwoners. Geen kleintje meer, maar hoe lang houdt deze stand in het steeds groter wordende bestuurlijk geweld?
- Wat zeggen wetenschappers, vooral econometristen, nu eigenlijk over de 'optimale schaal'? Volgens sommigen loont het om niet kleiner te zijn dan circa 15.000 inwoners en niet groter te worden dan circa 65.000 inwoners. Alles daartussen is lood om oud ijzer.
- Hoewel we in mijn beleving niet teveel waarde moeten hechten aan dit soort berekeningen, is volgens deze 'harde logica' een fusie van de gemeente Waterland niet nodig. Een gemeente met 17.000 inwoners is even optimaal als een gemeente van 65.000.
- De politieke argumenten, zowel van voor- als tegenstanders, zijn kortom niet of nauwelijks gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek. Daar waar er wetenschappelijk onderzoek is, bijvoorbeeld van bestuurskundigen of economen, is de neiging van politieke partijen om resultaten zo te interpreteren dat deze het 'eigen verhaal' ten goede komen.
- Ik hoop kortom dat u uw beslissing niet laat afhangen van bureaucratisch, topdown, bestuurlijk blauwdruk-denken en financiële en bestuurlijke drukmiddelen van het rijk of de provincie.

